
Melaatschheid in het begin der 18e eeuw.

In het begrafenisregister der Paters Minderbroeders te Weert komen de volgende inschrijvingen voor:

1701, Jun. 11, prope sepulchrum immediate praece-
dens sepulta est uxor cuiusdam leprosi ex Laer.

1711, Febr. 28, sepultus est in coemeterio maiori
Jacobus Albert leprosus ex Laer.

Hieruit blijkt dus, dat in het begin der 18de eeuw
nog een geval van lepra voorgekomen is in de buurt
van Weert.

J. v. d. V.

PRIJS PER JAARGANG:

Voor Nederland . . . 2.50 gulden
 't Buitenland . 3.— gulden

Advertentiën: 10 cent per regel.

Dit blad versijnt maandelijks onder redactie van de heeren A. J. A. FLAMENT, Rijksarchivaris, Dr P. DOPPLER, Hoofdcommies, en Jos. M. H. EVERSEN, Commies aan het Rijksarchief in Limburg.

De nadruk van artikels, buiten toestemming der schrijvers, is verboden.

Abonnementen, brieven en mededeelingen te bezorgen bij de uitgevers

BOOSTEN & STOLS,
 St. Amorsplein 16, Maastricht.

Een pest-instructie van 1644 voor de Minderbroeders te Weert.

Medegedeeld door fr. Donatus van van Adrichem O.F.M.

In 1644 vervaardigde pater Antonius van den Steen O.F.M. (1) zijn *Liber memorialis*, dat als handleiding, bestemd voor de gardiaans van het Weertsche klooster, ook jaren lang — zooals de latere bijvoegsels bewijzen — in gebruik en in eere bleef. De oversten lazen daar hoe de plechtigheden op de verschillende feesten moesten gevierd worden, hoe zij in verschillende omstandigheden hadden te handelen en waaraan zij op bepaalde tijden hadden te denken.

In dit handschrift van het kloosterarchief schreef de auteur op blzz. 161 — 163 eenige raadgevingen voor het geval, dat de pest mocht uitbreken. De praeservatieven, de verschijnselen der ziekte en de middelen ter genezing worden zelfs heel nauwkeurig aangegeven.

Blijkbaar zat de schrik voor de vreeselijke ziekte er nog diep in. Want ook de bewoners van het klooster kenden de gevolgen der pest, die volgens hun necrologium in 1534, 1548, 1558, 1604 en 1634 talrijke slachtoffers had gemaakt binnen de kloostermuren. Als met een zucht verklaart het Doodenboek op 22 Aug. (1534) „est quartus de

peste” — de eerste stierf 3 Aug. van dat jaar — en nog week de doodelijke besmetting niet.

Bijna nooit vermocht het kloosterslot de pest buiten te sluiten. Want niemand liep zoo zeer gevaar van besmetting als de paters, die van het eene ziekbed naar het andere werden geroepen, en die dikwijls na den dood van een pestlijder hun bezoek aan het besmette huis moesten herhalen om de met angst en droefheid geslagen familieleden weer moed en troost in te spreken. De stedelijke overheid mocht en moest het betreden van zulke gevaarlijke woningen verbieden; maar als de belangen der ziel het vorderden, dan verloren alle pest-ordonnanties haar kracht.

Het was dus zaak dat de paters goed wisten, hoe zij zich het best voor infectie konden vrij waren. Ook de kennis van de verschijnselen der ziekte en van de geneesmiddelen was voor hen, en vooral voor de lijders, van zeer groot belang. Niet iedere stad toch kon zich de weelde veroorloven om behalve de weinig talrijke geneesheeren nog een „pestmeester” of een „pest-vroedvrouw” aan te stellen. Breidde de pest zich uit, dan schoten de krachten van den gewonen geneesheer te kort en was de priester dikwijls in de noodzakelijkheid om met de zorg voor de ziel ook zijn aandacht te schenken aan het zieke lichaam. In die omstandigheden moest hij de ziekte kennen en de geneesmiddelen voorschrijven.

Met dit inzicht stelde pater van den Steen zijn wijsheid te boek. Hij doet het zò minutieus, dat

(1) Levensbijzonderheden vindt men in: *Publications . . . de Limbourg*, XII (1875), blz. 221 v.

we een intressanten kijk krijgen op het leven in die bange dagen en dat 't uitstekende opstel van DR J. S. VAN VEEN over de pest en hare bestrijding met vele détails kan worden verrijkt (1).

Een verdere verklaring heeft de „pest-instructie”, — zooals we de verschillende raadgevingen en vingerwijzingen hebben gedoopt — niet noodig. Het oordeel over de kracht der voorbehoedmid-delen, remediën en de juistheid der vier oorzaken van de verschillende ziekte-verschijnselen laten we aan deskundigen over.

Praeservativum tempore pestis.

Impone sudarium pileo (2) tuo semimadidum aceto teneasque in ore zeduar aut grana duo colliquantidis. Item bis in septimana utere theriacae (3) (driakel, een hassenote dick). Item multum praeservant fistulae cruris et brachii.

Praeservativa pro iis qui infectis serviunt ordinata a doctoribus medicis lovaniensibus.

1. Frequens mutatio vestium, unde inseruiens peste infectis debet habere tres habitus, unum non omnino laneum.

2. Numquam exeat jejunos, nec induat habitum nisi bene exsiccatum et suffumigatum per lapidem ignitum cum aceto vinoso.

3. Habeat 6 indusia linea et 12 sudaria.

4. Alternis diebus vesperi ante coenam sumat tres pillulas ad magnitudinem unius pisi.

5. Fiat conserva ex ruta recenti, ficu, nucibus et sale misto cum aceto vinareo.

6. Antequam exeat ex praedicta conserva sumat ad quantitatem nucis myscicae (4).

Ante omnia secetur vaena mediana vel jecorana et purgetur; ad hoc serviunt pillulae rufi.

Inter aegrum et inservientem sit candela cerea accensa. Caveat etiam a flatu anhelitus. Rediens domum vestes teneat ad ignem.

(1) Geire's Bijdragen en Mededeelingen, VI (Arnhem 1913), blz. 1—66.

(2) Men versta hier gerust een echten hoed. In het glorie-tijdperk van dit hoofddeksel droegen ook de Minderbroeders een hoed in de kleur en uit de stof van hun grauwe habijt.

(3) Theriaca = driakel = tegengif.

(3) Een pruimepit.

Een kostelijk remedie tegens de peste als men meijnt geïnfecteerd te zijn.

Neemt een glas of dobbelen romer vol pekkel van osschenvleesch, mengeldt daer onder soo groot als een hasenote cleijn gestoten solpher ende een half zoo dick veneets (1) driakel, dat also cout ingenomen ende voor een goet vier sich werm gehouden.

Noteert dat men desen pekkel eerst wel moet zieden ende schuijmen ende daernaer door eenen doeck ziegen ende in een gelase flesche in een werme plaetse bewaren.

Desen dranck moet men nemen soo haest als men den aenstoot van de pest gevoelt ofte ten minsten binnen 24 uren ende sal onder en boven doen purgeren ende allen het fenijn verdrijven, prout experientia saepe docuit.

Signa pestis.

Si lingua superius ceruleis vaenis, inferius nigris imbuta sit.

Ingens debilitatio virium repentina sine causa manifesta.

Cordis palpitatio. — Pustula immobilis: een clier, die niet en verschuijft — Spirandi difficultas — Mentis stupor. — Somnus profundissimus — Sitis inextinguibilis. — Inquietudo — Denique tensio (spanninghe) hypocondriorum.

Signa } terrae corruptae sunt apostemata.
          } aëris corrupti sunt jaectatio tybiarum,
          } aquae corruptae, quando sitiunt nec
          } tamen potare volunt.
          } ignis corrupti est, si indesinenter
          } dormiunt.

Signa mortis.

Si fluat sanguis e naribus tempore pestis, est malum omen.

Da medietatem nucis avelanae (1) de theriaca; si ejicit, signum est quod ab intus pestis praevaluit et quod sit incurabilis, quia vulnus ab intus erupit, quod cognosces si torve aspiciunt et si urina rubet ut carbunculus.

(1) Venetiaansch?

(1) Nux abellana = hazelnoot.

